

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(В МЕЖАХ ФОРУМУ З
ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ,
ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ
СІМЕЙ «РІВНЕНСЬКА
ЄДНІСТЬ»)

Рівне

27-28 лютого 2025

РІВНЕНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

РІВНЕНСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

ПСИХОЛОГО-
ПРИРОДНИЧИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
РДГУ

Соціально-психологічна реабілітація ветеранів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної в межах Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність» 27-28 лютого 2025 року / Упорядники проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова, проф. В. Безлюдна. Рівне, РДГУ, 132 с.

також позитивно впливають на стан опорно-рухового апарату, зміцнюючи кістки та суглоби, що є особливо важливим для ветеранів, які зазнали травм кінцівок [2, с.124].

Висновки. Адаптивний спорт не лише сприяє відновленню фізичного здоров'я, а й змінює стиль життя ветеранів, допомагаючи їм знайти нові можливості для розвитку та активного повсякденного життя. Завдяки фізичним навантаженням ветерани не тільки відновлюють втрачені функції, а й стають сильнішими, витривалішими та більш незалежними у своїх діях.

Список використаних джерел

1. Абрамов Є.В. Адаптація військовослужбовців, звільнених в запас, як інструмент забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку праці. *Економіка і організація управління*. 2016. № 2 (22). С. 259–265.

2. Красильщиков А.Л. Соціальна адаптація звільнених у запас військовослужбовців (проблеми та досвід їх вирішення в Україні та зарубіжних країнах) *Демографія та соціальна економіка*. 2005. № 2. С. 117–125.

3. Мельник О.В. Вікові особливості адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя [автореферат] Київ, 2019. 20 с.

*Джеджер Ольга,
ст. викладач кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
(м. Рівне)*

ДОСВІД КРАЇН НАТО В РОБОТІ З ВЕТЕРАНАМИ З ПТСР

Постановка проблеми. В умовах воєнних дій, коли військовослужбовці перебувають під впливом надпотужних стресорів, пов'язаних із загибеллю багатьох людей, пролонгованою загрозою власному здоров'ю і життю, їх переживання є надзвичайно сильними й інтенсивними. Гнів, агресія, тривога, неспокій можуть стати настільки гострими і глибокими, що призводить до порушень психологічного здоров'я, проявом чого нерідко стає розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Небезпека ПТСР полягає у тому, що він є відстроченою або затяжною реакцією людини на стрес, яка негативно впливає на якість її життя. Його переживання ветеранами ускладняється ще й у зв'язку з необхідністю різкої зміни способу життя, переходу від військових до цивільних реалій та певної особистісної трансформації.

Зазначена ситуація свідчить про необхідність ефективної психологічної допомоги, застосування дієвих методів психологічної роботи з військовослужбовцями, зокрема з ветеранами з ПТСР. У цьому контексті заслуговує на увагу накопичений зарубіжний досвід, передусім здобутки країн НАТО.

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі досвіду країн НАТО в роботі з ветеранами з посттравматичним стресовим розладом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Різноманітні психологічні аспекти розвитку, діагностики, оцінки, факторів розвитку посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) були предметом дослідження низки вітчизняних та зарубіжних науковців (Ш. Вальтер, Ю. Галич, Л. Герасименко, Т. Гудман, Л. Єрг-Брецке, С. Куцпер, К. Лімбрехт-Еклундт, В. Литвин, К. Макдональдс, Л. Прінс, В. Томпсон У. Л. Шапелл та ін.). Проблемам психологічної реабілітації, психотерапії та лікування колишніх військовослужбовців з ПТСР приділяли увагу Дж. І. Біссон, Т. Вебер, Н. Гаффарзадеган, Л. Гридковець, М. Джалал, Н. Журавльова, О. Запорожець, А. Ебрагімванді, Н. Дж. Кітчінер, О. Климишин, Д. Креймейер, К. Льюїс, А. Мокроусова, Н. Пророк, Н. П. Робертс, Н. Сиротич, Т. Сіренко, Л. Царенко, Н. Шапошник.

У Міжнародній класифікації хвороб (МКХ-10, код F43.1, розділ F40-F48 «Невротичні, пов'язані зі стресом і соматоформні розлади») ПТСР визначається як тяжкий психічний стан, який виникає в результаті одиничної або повторюваної психотравмуючої події (воєнних дій, природних або техногенних катастроф, серйозних нещасних випадків, спостережень за насильницькою смертю, перебування в ролі жертви знущань, тероризму, сексуального насилля або іншого злочину), що є відстроченою чи затяжною реакцією на короткочасні чи тривалі стресові події, та залежить від суб'єктивної оцінки загрози чи катастрофи [1].

Діагностика ПТСР ускладнюється розбіжністю в класифікаціях травматичних подій, характеристиках типових симптомів, що зумовлено його відносною «молодістю». Вперше синдром ПТСР як самостійне явище виділив М. Горовіц у 1980 р. Його висновок базувався на результатах аналізу накопиченого світового досвіду щодо закономірностей клінічного перебігу відстрочених психічних розладів людини у відповідь на надпотужні стреси різного характеру. У полі зору дослідника були переважно учасники бойових дій Другої світової війни та В'єтнамської кампанії [2]. Дослідження суто бойового ПТСР були започатковані в Ізраїлі [5].

Згідно з даними досліджень ПТСР охоплює від 10% до 90% людей, які стали свідками та пережили екстремальні ситуації. Про серйозність проблеми свідчать дані щодо психогенних втрат армії США під час воєн у Південній Кореї та В'єтнамі (відповідно 24,2% та 30%). При цьому небойові втрати внаслідок психологічних проблем переважають втрати на полі бою [Проблемні].

Як стверджують німецькі вчені (Ш. Вальтер, Л. Єрг-Бреце, К. Лімбрехт-Еклунд, Х. Трау), після участі в кризових місіях на Близькому Сході в кожного восьмого обстежуваного військового було діагностовано значні психологічні проблеми, зокрема ПТСР. Цей синдром було виявлено у 12% респондентів, які повернулися з Іраку, та в 6% ветеранів війни і Афганістані. Результати проведеного дослідження засвідчили наявність психологічного стресу та значущих симптомів депресії в 19,5% німецьких солдатів, які служили в ISAF VII (Афганістан), та частоту посттравматичного стресового розладу в межах 0,8-2,5%. При цьому було виявлено прогресування ПТСР у 3,7-21,0% травмованих солдатів через шість місяців після повернення [7].

За словами очільниці департаменту охорони здоров'я Міністерства оборони Оксани Сухорукової сьогодні ПТСР становить 29% від усіх невралгічних захворювань українських військових [6]. Дані, представлені Центром громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України свідчать, що симптоми такого розладу розвиваються після пережитої травми у 12-20% військових, які з певних причини (небажання виявляти слабкість, побоювання негативного ставлення з боку інших людей) не стали звертатись за допомогою до фахівців [3].

Основними симптомами ПТСР у ветеранів бойових дій, що посилюються з часом, є: уникнення, надмірний контроль (перевіряння вікон, дверей та ін. з метою переконання в безпеці), гіперзбудливість (ризикова поведінка, розлади сну та ін.), порушення пам'яті (загострення здатності відтворювати дрібні деталі, флешбеки), зменшення обсягу уваги та здатності до переключення і концентрації, порушення в емоційній сфері, надмірні переживання стосовно своїх близьких [3].

Проте, незважаючи на динамічний розвиток теоретичної бази та практики допомоги ветеранам війни в нашій країні ще недостатньо напрацьовані алгоритми такої роботи. Суттєвий ресурс щодо їх напрацювання містить досвід країн НАТО з упровадження превентивних і реабілітаційних програм. Так, у США реабілітація ветеранів є складовою державної політики. У країні сформовано наскрізну систему психологічної допомоги, яка охоплює програми розвитку бойової стійкості до початку військової операції, контролю бойового стресу за формалізованими процедурами під час бойових дій, психологічної декомпресії після їх завершення (форми психологічної реабілітації для військовослужбовців, яка проводиться за стандартами НАТО і *Форум з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність», 27-28.02.2025р.*

передбачає, по-перше, відновлення фізичного і психічного здоров'я після впливу екстремальних бойових ситуацій; по-друге, реадaptaцію до мирного життя та профілактику психологічних травм). Спеціалізовані реабілітаційні центри для ветеранів функціонують і в інших країнах-членах НАТО: Норвегії, Франції, Хорватії. [5].

Вагомим кроком щодо сприяння реабілітації в країні система з психологічної або соціальної адаптації військових (PSC – Polytrauma System of Care), яка охоплює розгалужену низку центрів психологічної і соціальної допомоги ветеранам [8]. З метою інформаційного забезпечення та психологічної (зокрема емоційної) підтримки ветеранів створено гарячу лінію та електронні інформаційні ресурси, діють численні програми професійної реабілітації: перекваліфікації, працевлаштування, побудови кар'єри [4].

Висновки. ПТСР ветеранів є для України тією реальністю, яка потребує системного розв'язання складних проблем не лише психологічного, але й медичного і соціального характеру. Для цього потрібні дієві реабілітаційні програми, розгортання яких може допомогти як власний досвід, так і надбання країн НАТО.

Список використаних джерел

1. Галич М.Ю., Литвин В.В. Загальна характеристика посттравматичного стресового розладу в умовах воєнного часу: діагностика та профілактика. *Юридична психологія*. 2022. №1 (30). С. 22–28. URL: <https://surl.li/jjnelv> (дата звернення: 17.02.2025).
2. Герасименко Л.О. Посттравматичний стресовий розлад. *НейроNEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2021. №8 (129). С. 27–32.
3. Допомога військовим з посттравматичним стресовим розладом. *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. URL: <https://surl.li/znmdkf> (дата звернення: 18.02.25 р.).
4. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів до цивільного життя. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1 (12). С. 11–18.
5. Проблемні питання психологічної реабілітації ветеранів учасників антитерористичної операції та військовослужбовців об'єднаних сил в Україні (аналітичний огляд літератури) / І. І. Назаренко, В. М. Якимець, В. П. Печиборщ, Г. О. Слабкий, В. І. Іванов, А. О. Поліщук. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 1. С. 48–58.
6. Расенко О. В Міноборони сказали, скільки військових страждають на ПТСР. *Кореспондент*. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4704661-v-minoborony-skazaly-skilky-viiskovykh-strazhdait-na-ptsr> (дата звернення: 14.02.2025).
7. Jerg-Bretzke, L., Walter, S., Limbrecht-Ecklundt, K., & Traue, H. C. Emotional ambivalence and post-traumatic stress disorder (PTSD) in soldiers during military operations. *GMS Psycho-Social-Medicine*, 2013. V.10. Pp. 1/7-7/7. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23798980/> (дата звернення: 16.02.2025).
8. Polytrauma System of Care: Veterans health administration. South Texas Veterans Health Care System Reference: IC3 Overview Briefing. 2013. 39 p.

ЗМІСТ

Августюк Марія, Демидюк Володимир Способи зменшення негативного впливу румінації в учасників бойових дій	3
Березюк Тетяна Соціально-психологічний супровід ветеранів війни та членів їх сімей	5
Вронська Вікторія Нові виклики в умовах війни: стратегії відновлення фізичного та ментального здоров'я вихованців	8
Галатюк Михайло. Спортивна діяльність як інструмент фізичної реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів	10
Галушко Любов, Амурова Яна Особистісна психокорекція військовослужбовця як передумова самозбереження ментального здоров'я	14
Галушко Олена Психологічна підтримка ментального здоров'я сімей учасників бойових дій	16
Герасимчук Оксана Особливості поглядів на психологічні теорії агресії	19
Гільман Анна Особливості психічного здоров'я осіб, постраждалих внаслідок війни	24
Главінська Олена, Главінська Еліна Стратегії психологічного відновлення військовослужбовців та ветеранів бойових дій	26
Гуцалюк Ігор Адаптивний спорт як інструмент відновлення ветеранів	29
Джеджера Ольга Досвід країн НАТО в роботі з ветеранами з ПТСР	31
Демчук Олена, Артемова Ольга Військові з інвалідністю: шляхи подолання комунікативних труднощів	34
Денищук Інна Психологічна підтримка дітей під час війни в умовах закладу освіти	36
Дружиніна Інна Особливості соціально-психологічної підтримки членів сімей військовослужбовців	39
Марциновський Віталій, Загоруйко Геннадій. Витоки та причини розвитку синдрому вигорання у бійців у зоні бойових зіткнень	41
Ivashkevych Eduard, Kharchenko Yevhen Individual style of the activity of militaries	43
Каплун Олег, Фількіна Тетяна Посилення резильєнтності поранених учасників бойових дій та ветеранів через медіаторів	46
Карповець Максим. Перформативні методики у реабілітаційній та корекційній практиці в умовах війни	48
Кравченко Оксана Роль закладів вищої освіти у розвитку ветеранського руху	50
Кулаков Руслан. Збереження психічного здоров'я військовослужбовців як соціально-психологічна проблема	52
Кулакова Лариса Особливості використання арттерапії у роботі з військовими і ветеранами	55
Лазоренко Борис Комплексне забезпечення психологічного особистості та спільноти в умовах війни	57
Луцик Галина. Особливості психологічної реабілітації після війни: гендерні аспекти	59
Лютко Оксана. Алгоритм взаємодії з людьми з психічними розладами	61
Матласевич Оксана, Котовська Юлія Роль екзистенційних аспектів у посттравматичному зростанні студентської молоді	63
Mykhalchuk Nataliia, Ivashkevych Ernest Teenagers' experience of the war situation in Ukraine	66

Мовчко Олег. ПТСР і нічні кошмари, як війна залишає відбиток у свідомості та несвідомому	68
Молочко Ярослав Нарцисичний симптомокомплекс як механізм подолання бойового стресу та психологічної травми	71
Нелюб Євген Активний туризм як засіб поліпшення психоемоційного стану ветеранів війни в Україні	74
Немеш Олена. Психологічна допомога ветеранам та їх родинам	76
Нечипорук Любов, Килушик Тетяна Особливості надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	78
Ніколайчук Галина, Ногачевська Інна Відновлення ментального здоров'я ветеранів у процесі вивчення іноземних мов	81
Оксенюк Оксана Стратегії втручання у соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)	84
Остапчук Микола, Філоненко Руслана Забезпечення активної реабілітації ветеранів наданням підтримки у сфері освіти	87
Павелків Віталій Емоційна регуляція у ветеранів: виклики та шляхи подолання	89
Павелків Катерина Роль сім'ї та громади у процесі реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство	91
Письменний Сергій Вплив психологічних травм партнерів на подружні стосунки викликаних війною	93
Пономаренко Вадим Гігієна сну як ключовий фактор відновлення здоров'я ветеранів	95
Петрук Людмила Особливості соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах	98
Пуха Наталія, Широких Анастасія Проблема стресу у підлітків під час війни	100
Савуляк Вікторія Християнське консультування як напрям психологічної допомоги	103
Ольга Созонюк Вплив воєнних дій в Україні на психічне здоров'я здобувачів вищої освіти	105
Стасюк Марія Захищеність психологічна як передумова конструктивного подолання особистістю стресової ситуації в умовах війни	107
Стеца Наталія Соціальна інтеграція дітей військовослужбовців: труднощі та перспективи	111
Супрун Віктор Психологічне благополуччя вагітних жінок в умовах війни: стратегії адаптації	113
Сяська Інна Стратегія соціальної реабілітації ветеранів та членів їх сімей в умовах війни в Україні	116
Тетеря Костянтин, Кротенко В. Теоретичні аспекти травматичного досвіду. Посттравматичний стресовий розлад і феномен посттравматичного зростання	119
Трохимчук Ірина Відновлення ментального здоров'я ветеранів засобами природи	122
Черноус Тетяна, Гордійчук Ірина, Баранович Софія Роль см'ї у подоланні наслідків материнської депривації та шкільної адаптації дітей в умовах війни	124
Чернієнко О. Відновлення фізичного здоров'я учасників бойових дій з вадами слуху	126
Юрчук Олена Особистісна резильєнтність як умова ефективності взаємодії психолога з учасниками бойових дій та ветеранами	128

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ.

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
проведеної в межах *Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх
сімей «Рівненська єдність»***

27-28 лютого 2025 року

Упорядники:
***проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова,
проф. В. Безлюдна***

